

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De illusie van het geheugen: Waarom je misschien niet bent wie je denkt dat je bent

Julia Shaw (2016), Amsterdam: Bert Bakker, 256 pp., ISBN 9789035143685

► **Paul Eling**

Psychologen krijgen in hun opleiding regelmatig te horen dat ons geheugen niet bestaat uit een reeks foto's of verhalen die we tevoorschijn kunnen halen, maar dat er altijd sprake is van reconstructie en dat er altijd sprake kan zijn van vertekeningen door bijvoorbeeld associaties met gerelateerde episodes. Het geheugen is nauwelijks te vertrouwen, zelfs niet als je denkt het zeker te weten. Dit gegeven ligt aan de basis van het boek van Julia Shaw. Shaw, geboren in Keulen in 1987, maar in Canada opgegroeid, heeft psychologie gestudeerd en deed haar master psychologie en recht in Maastricht. Zij is nu voornamelijk werkzaam op de afdeling 'Law and Social Sciences' als senior lecturer in Criminology aan de London South Bank University. Zij verricht onderzoek naar geheugenvervalsingen door 'verkeerde herinneringen te implanteren', mensen via interviews te laten denken dat ze bepaalde gebeurtenissen hebben meegemaakt; een techniek die Elisabeth Loftus heeft geïntroduceerd. Naast haar universitaire activiteiten is zij adviseur voor tal van organisaties, geeft heel veel lezingen en is regelmatig op radio- en televisiezenders te bewonderen. Haar boek over geheugenillussies is inmiddels in zestien talen uitgebracht, een bestseller kun je wel zeggen. Het thema zal veel mensen aanspreken en is voor diverse maatschappelijke terreinen relevant. Het

is ook vooral geschreven voor een groot publiek.

De geheugenillussies worden in tien hoofdstukken beschreven. Elk hoofdstuk heeft drie titels. Bijvoorbeeld, hoofdstuk 1 heeft als eerste titel 'Ik weet nog dat ik geboren ben', als eerste ondertitel 'Baby-mobiles, thee met prins Charles en Bugs Bunny een hand geven' en als tweede ondertitel 'Waarom bepaalde jeugdherinneringen onmogelijk zijn'. Als een titel de lading zou moeten dekken, dan is het wel duidelijk dat de tweede ondertitel aangeeft waarom het eigenlijk gaat. Laat me daarom wat andere ondertitels geven: 'Waarom herinneren gelijkstaat aan opmerken', 'Hoe hersenstructuur ons geheugen kan misleiden', 'Waarom niemand een onfeilbaar geheugen heeft', 'Hoe het komt dat we moeten opletten om iets te leren', 'Waarom we te veel op ons geheugen vertrouwen', 'Hoe komt het dat onze herinneringen aan emotionele gebeurtenissen zo gebrekkig zijn', 'Waarom de media ons geheugen kunnen kneden', 'Waarom we pseudoherinneringen hebben aan traumatische gebeurtenissen', 'Waarom we de gebreken van ons geheugen moeten omhelzen'.

Shaw gaat in de verschillende hoofdstukken in op de werking van het geheugen, vooral de psychologie van het geheugen, maar ook wel de verschillende hersendelen die erbij betrokken zijn. Naast korte, toegankelijke toelichtingen geeft ze ook voorbeelden uit het dagelijks leven waarin bepaalde verschijnselen optreden. Op deze manier behandelt ze 'infantiele amnesie', het feit dat we ons van onze eerste jaren niets herinneren. En het 'false memory syndroom' ofwel herinneringen die volwassenen hebben aan seksuele perversiteiten uit hun jeugd, die in feite nooit

hebben plaatsgevonden. Ook gaat ze in op de rol van de waarneming: mensen kunnen beelden heel verschillend waarnemen en dat bepaalt later ook hoe zij zich bepaalde zaken herinneren, anders herinneren dan andere mensen die een hele andere waarneming hadden. Denk daarbij aan het voorbeeld van de kleur van de jurk-illusie (https://en.wikipedia.org/wiki/The_dress). Shaw heeft ongetwijfeld op een onderhoudende en niet te moeilijke manier duidelijk gemaakt hoe het geheugen werkt, dat er op allerlei manieren vervormingen optreden in de wijze waarop we ons zaken herinne-

ren. Vervormingen door hersenletsel, maar ook door psychiatrische condities worden niet systematisch besproken. Dat maakt het voor neuropsychologen wellicht iets minder interessant. Maar men kan er tal van voorbeelden in vinden waarmee niet-ingewijden duidelijk kan worden gemaakt waarom ons geheugen het vaak laat afweten. Of Shaw hiermee ook kan duidelijk maken waarom ik niet ben wie ik denk dat ik ben (zie ondertitel), waag ik te betwijfelen. Ook als ik me de dingen verkeerd herinner, word ik echt niet mijn buurman.

Neuropsychology of space: Spatial functions of the human brain

A. Postma & I. van der Ham (2016),
Londen: Academic Press, 404 pp., ISBN
9780128016381

► Paul Eling

De afgelopen jaren zijn er diverse Nederlandse tekstboeken verschenen op het gebied van de neuropsychologie. Dit boek is de jongste loot aan de stam, met dien verstande dat dit boek door Nederlandse of, beter gezegd, Utrechtse auteurs is geschreven, maar in het Engels is uitgegeven. De wortels van dit boek liggen in de ontwikkeling van het onderzoeksprogramma van de Utrechtse hoogleraar Albert Postma over ruimtelijke cognitie aan het begin van de eenentwintigste eeuw. Dat project heeft zich ontwikkeld en leverde ook een belangrijke bijdrage aan het onderwijs in de neuropsychologie in Utrecht. Diverse collega's met wie Postma aan dit project heeft samengewerkt hebben nu hun krachten gebundeld om een breed overzicht te geven

van allerlei aspecten van ruimtelijke cognitie met speciale aandacht voor de effecten van hersenletsel.

We leven in de ruimte en alles wat we doen, doen we in de ruimte. Ondanks dat we dus vertrouwd zijn met de ruimte, blijkt het toch behoorlijk lastig om uit te leggen wat ruimte nu precies is, waar het bij ruimtelijke cognitie om draait. Dit probleem wordt in het eerste hoofdstuk uit de doeken gedaan. *Frames of reference* of 'referentiekader' is een cruciaal concept. We denken over de ruimte op verschillende manieren, bijvoorbeeld vanuit ons eigen perspectief (egocentrisch), of vanuit het perspectief van een andere persoon of object (allocentrisch). Maar ook als we vanuit ons eigen perspectief denken, kan men zich afvragen of daarbij de stand van de ogen, het hoofd of het lichaam wordt gebruikt om bijvoorbeeld de arm naar een kopje te sturen.

Nadat enkele basale discussies zijn besproken, wordt in het tweede hoofdstuk de neurale basis van de ruimtelijke waarne-